Digitization by eGangotri-South Center

१० उपकर्तुं यथा स्वल्पः समर्थो न तथा महान्
प्रायः कूपस्तृषां हन्ति सततं न तु वारिधिः

११ श्रोत्रं श्रुतेनैव न कुण्डलेन, दानेन पाणिर्नतु कंकणेन
विभाति कायः करुणापराणां, परोपकारैर्नतु चंदनेन

१२ परोपकाराय फलन्ति वृक्षाः, परोपकाराय वहन्ति नद्यः
परोपकाराय दुहन्ति गावः, परोपकारार्थमिदं शरीरम्

१३ यो नात्मजे नच गुरौ नच बन्धुवर्गे
दीने दयां न कुरुते नच भृत्यवर्गे
किं तस्य जीवितफलं हि मनुष्यलोके
काकोपि जीवति चिराय बलिं च भुंक्ते

कोशः

अनुभावः=सामर्थ्य
रथ्याम्बु=गटरनुं पाणी
जाह्नवी=गंगा
त्रिदशाः=देवो
हीयते=ओछी थाय छे
एति=पामे छे
सर्वात्मना=बधी रीते
हेयः=तजवो
भेषजम्=ओसड
गवाशनः=ढेड
शृणोति=सांभळे छे
अधिरूढा=चढी बेसेली
जाड्यम्=जडपणुं
दिशति=देखाडे छे
अपाकरोति=दूर करेछे
तनोति=फेलावे छे
अयः=लोढुं
मुक्ताकारतया=मो-
तीना आकारथी
नलिनी=कमलिनी
राजते=शोभे छे
शुक्तिः=छींप
देही=प्राणी
शून्यः=रहित
धिक्=धिःकार
उपकरोति=कामे आवे
छे
प्रायः=घणुंकरी
श्रोत्रम्=कान
श्रुतम्=शास्त्र
आत्मजः=दीकरो
वर्गः=समुदाय
चिराय=लांबा वखत
लगण
भुंक्ते=खाय छे

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

पाठ १६

१ संतोषामृततृप्तानां यत्सुखं शान्तचेतसाम्
कुतस्तद्धनलुब्धानामितश्चेतश्च धावताम्

२ अकृत्वा परसंतापं अगत्वा खलमंदिरम्
अक्लेशयित्वा चात्मानं यदल्पमपि तद्बहु

३ यो मे गर्भगतस्यापि वृत्तिं कल्पितवान् प्रभुः
शेषवृत्तिविधानाय स किं सुप्तोऽथवा मृतः

४ पंचमेऽहनि षष्ठे वा शाकं पचति खे गृहे
अनृणी चाप्रवासी च स वारिचर मोदते

५ सर्वत्र संपदस्तस्य संतुष्टं यस्य मानसं
उपानद्गूढपादस्य ननु चर्मावृतेव भूः

६ सर्पाः पिबन्ति पवनं नच दुर्बलास्ते
शुष्कैस्तृणैर्वनगजा बलिनो भवन्ति
कन्दैः फलैर्मुनिवराः क्षपयन्ति कालम्
संतोष एव पुरुषस्य परं निधानम्

---

७ वलिभिर्मुखमाक्रान्तं पलितैरंकितं शिरः
गात्राणि शिथिलायन्ते तृष्णैका तरुणायते

८ आशा नाम मनुष्याणां काचिदाश्चर्यशृंखला
यया बद्धाः प्रधावन्ति मुक्तास्तिष्ठन्ति पंगुवत्

९ तेनाधीतं श्रुतं तेन तेन सर्वमनुष्ठितम्
येनाशाः पृष्ठतः कृत्वा नैराश्यमवलंबितम्

१० आशाया ये दासास्ते दासाः सन्ति सर्वलोकस्य
आशा येषां दासी तेषां दासायते लोकः

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

११ अंगं गलितं पलितं मुण्डं दशनविहीनं जातं तुण्डम्
वृद्धो याति गृहीत्वा दण्डं तदपि न मुंचत्याशा पिण्डम्
१२ भिक्षाशनं तदपि नीरसमेकवारं
शय्या च भूः परिजनो निजदेहमात्रम्
वस्त्रं सुजीर्णशतखण्डमयी च कंथा
हाहा तथापि विषयान् न जहाति चेतः
१३ उत्खातं निधिशंकया क्षितितलं ध्माता गिरेर्धातवः
निस्तीर्णः सरितां पतिर्नृपतयो यत्नेन संसेविताः
मन्त्राराधनतत्परेण मनसा नीताः श्मशाने निशाः
प्राप्तः काणवराटकोऽपि न मया तृष्णेऽधुना मुंच माम्

कोशः

इतश्चेतश्च=अहियां ने त्यां
अकलेशयित्वा=तकलीफ न आपतां
कल्पितवान्=बनावी
विधानम्=करवुं
अहनि=दहाडे
वारिचरः=पाणीमां फरवावाळो
उपानद्=जोडो
गूढः=ढंकायेलो
आवृता=ढांकेली
चर्म=चांबडुं
क्षपयति=गाळे छे
निधानम्=दाटेलुं धन
वलिभिः=करचलीयोवडे
आक्रान्तम्=घेरायुं
पलितैः=धोळा वाळोवडे
अंकितं=निसानी करी
गात्रं=अवयव
शिथिलायंते=ढीलुं थाय छे
नाम=एटले
शृंखला=बेडी
अनुष्ठितम्=कर्युं
पृष्ठतः=पाछळ, कोरे,
नैराश्यं=वैराग्य
विहीनं=रहित
अशनं=खोराक
नीरसं=लुखुं
परिजनः=चाकरमाणस
निजदेहमात्रं=केवळ पोतानुं शरीर
सुजीर्ण=घणुंज जूनुं
शतखण्डमयी=शेंकडो थीगडांवाळी
जहाति=तजे छे
उत्खातं=खोद्युं
निधिः=दाटेलुं धन
क्षितितलं=जमीन
ध्मातः=फूंक्यो
निस्तीर्णं=तरवामां आव्यो
संसेविताः=सेवाया
आराधनं=उपासना
नीता=गाळी
काणवराटकः=काणी कोडी

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

पाठ १७

१ अनुकूले विधौ देयं यतः पूरयिता हरिः
प्रतिकूले विधौ देयं यतः सर्वं हरिष्यति

२ यद्ददासि विशिष्टेभ्यो यच्चाश्नासि दिने दिने
तत्ते वित्तमहं मन्ये शेषं कस्यापि रक्षसि

३ लुब्धो न विसृजत्यर्थं नरो दारिद्र्यशंकया
दातापि विसृजत्यर्थं तयैव ननु शंकया

४ बोधयन्ति न याचन्ते भिक्षाद्वारा गृहे गृहे
दीयतां दीयतां नित्यमदातुः फलमीदृशम्

५ शतेषु जायते शूरः सहस्रेषु च पंडितः
वक्ता दशसहस्रेषु दाता भवति वा न वा

६ दानेन भूतानि वशीभवन्ति, दानेन वैराण्यपि यान्ति नाशम्
परोपि बन्धुत्वमुपैति दानैः,दानं हि सर्वव्यसनानि हन्ति

---

७ वेपथुर्मलिनं वक्त्रं दीना वाक् गद्गदः स्वरः
मरणे यानि चिह्नानि तानि चिह्नानि याचके

८ तृणादपि लघुस्तूलः तूलादपि च याचकः
वायुना किं न नीतोऽसौ मामयं प्रार्थयेदिति

९ दारिद्र्यस्य परा मूर्तिर्यार्च्ञा न द्रविणाल्पता
अपि कौपीनवान् शंभुस्तथापि परमेश्वरः

१० काक आह्वयते काकान् याचको न तु याचकान्
काकयाचकयोर्मध्ये वरं काको न याचकः

११ पंगो धन्यस्त्वमसि न गृहं यासि योर्थी परेषाम्
धन्योऽन्ध त्वं धनमदवतां नेक्षसे यन्मुखानि

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

श्लाघ्यो मूक त्वमपि कृपणं स्तौपि नार्थाशया यः
स्तोतव्यस्त्वं बधिर न गिरं यः खलानां शृणोपि.

कोशः

विधिः=नशीब	वक्त्रम्=मोढुं	यत्=जे कारणथी
पूरयिता=भरपूर करनार	तूलः=रूं, कापुस	श्लाघ्यः=वखाणवालायक
विशिष्टः=श्रेष्ठ	प्रार्थयेत्=कदाच मांगे	स्तौति=स्तुति करे छे
अश्नाति=खायछे	परा=उंची	गिरं=वाणीने
विसृजति=छोडे छे	द्रविणम्=धन	शृणोति=सांभळे छे
उपैति=पामे छे	कौपीनम्=लंगोट	
वेपथुः=कंप	आव्हयते=बोलावे छे	
	अर्थी=याचक	

पाठ १८

१ यस्यार्थास्तस्य मित्राणि यस्यार्थास्तस्य बान्धवाः
यस्यार्थाः स पुमांल्लोके यस्यार्थाः सहि पंडितः

२ वयोवृद्धा स्तपोवृद्धा ये च वृद्धा बहुश्रुताः
ते सर्वे धनवृद्धानां द्वारि तिष्ठन्ति किंकराः

३ स्त्रीरूपं मोहकं पुंसो यून एव भवेत्क्षणम्
कनकं स्त्रीबालवृद्धषंढानामपि सर्वदा

४ यस्यास्ति वित्तं स नरः कुलीनः,स पंडितःस श्रुतवान् गुणज्ञः
स एव वक्ता स च दर्शनीयः,सर्वे गुणाः कांचनमाश्रयन्ते

५ त्यजन्ति मित्राणि धनैर्विहीनं, पुत्राश्च दाराश्च सुहृद्गणाश्च
तमर्थवन्तं पुनराश्रयन्ति, अर्थो हि लोके पुरुषस्य बन्धुः

६ बुभुक्षितैर्व्याकरणं न भुज्यते,पिपासितैः काव्यरसो न पीयते
नच्छन्दसा केनचिदुद्धृतंकुलं, हिरण्यमेवार्जयनिष्फलागुणाः

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

७ धनैर्निष्कुलीनाः कुलीना भवन्ति
धनैरापदं मानवा निस्तरंति
धनेभ्यः परो बांधवो नास्ति लोके
धनान्यर्जयध्वं धनान्यर्जयध्वम्

८ माता निन्दति नाभिनन्दति पिता भ्राता न संभाषते
भृत्यः कुप्यति नानुगच्छति सुतः कन्ता नचालिंगते
अर्थप्रार्थनशंकया न कुरुते संभाषणं वै सुहृत्
तस्माद् द्रव्यमुपार्जयस्व सुमते द्रव्येण सर्वे वशाः

---

९ हे दारिद्र्य नमस्तुभ्यं सिद्धोऽहं त्वत्प्रसादतः
पश्याम्यहं जगत्सर्वं न मां पश्यति कश्चन

१० अंबा तुष्यति न मया, न स्नुषया सापि नांबया नमया
अहमपि नतया न तया, वद राजन् कस्य दोषोऽयम्

११ अहो नु कष्टं सततं प्रवासः, ततोतिकष्टः परगेहवासः
कष्टाधिका नीचजनस्य सेवा, ततोऽतिकष्टा धनहीनता च

१२ दग्धं खाण्डवमर्जुनेन बलिना दिव्यैर्द्रुमैर्भूषितम्
दग्धा वायुसुतेन रावणपुरी लंका पुनः स्वर्णभूः
दग्धः पंचशरः पिनाकपतिना तेनाप्ययुक्तं कृतं
दारिद्र्यं जनतापकारकमिदं केनापि दग्धं नहि

कोशः

द्वारि=बारणे	डयुं	गेहं=घर
यूनः=जुवानने	अर्जय=कमाव	द्रुमः=झाड
षंडः=नपुंसक	अभिनन्दति=वखाणेछे	स्वर्णभूः=सोनानी
बुभुक्षितः=भूख्यो	अनुगच्छति=मानेछे	पंचशरः=काम, मदन
पिपासितः=तरसीयो	प्रार्थनं=मागवुं	पिनाकपतिः=शिवजी
छन्दः=वेद	अंबा=मा	अयुक्तं=खोटुं
उद्धृतं=उन्नतीने पमा-	स्नुषा=वहु	

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

पाठ १९

१ परोपदेशे पांडित्यं सर्वेषां सुकरं नृणाम्
धर्मे स्वीयमनुष्ठानं कस्यचित्तु महात्मनः

२ यथा चित्तं तथा वाचो यथा वाचस्तथा क्रियाः
चित्ते वाचि क्रियायांच साधूनामेकरूपता

३ उपकारिषु यः साधुः साधुत्वे तस्य को गुणः
अपकारिषु यः साधुः स साधुः सद्भिरुच्यते

४ शरदि न वर्षति गर्जति, वर्षति वर्षासु निःस्वनो मेघः
नीचो वदति न कुरुते, वदति न साधुः करोत्येव

५ अद्यापि दुर्निवारं, स्तुतिकन्या भजति चैव कौमारम्
सद्भ्यो न रोचते सा, सन्तोप्यस्यै न रोचन्ते

६ उदयति यदि भानुः पश्चिमे दिग्विभागे
प्रचलति यदि मेरुः शीततां याति वह्निः
विकसति यदि पद्मं पर्वताग्रे शिलायाम्
न भवति पुनरुक्तं भाषितं सज्जनानाम्

७ घृष्टं घृष्टं पुनरपि पुनश्चन्दनं चारुगन्धम्
छिन्नं छिन्नं पुनरपि पुनः स्वादुचैवेक्षुकाण्डम्
दग्धं दग्धं पुनरपि पुनः कांचनं कान्तवर्णम्
न प्राणान्ते प्रकृतिविकृतिर्जायते सज्जनानाम्

८ विजेतव्या लंका चरणतरणीयो जलनिधिः
विपक्षः पौलस्त्यो रणभुवि सहायाश्च कपयः

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

तथाप्येको रामः सकलमवधीद्राक्षसकुलम्
क्रियासिद्धिः सत्वे भवति महतां नोपकरणे
९ दृश्यन्ते भुवि भूरि निम्बतरवः क्वापि ते चन्दनाः
पाषाणैः परिपूरिता वसुमती वज्रो मणिर्दुर्लभः
श्रूयन्ते करटारवाश्च सततं चैत्रे कुहूकूजितम्
तन्मन्ये खलसंकुलं जगदिदं द्वित्राः क्षितौ सज्जनाः

---

१० खलः सर्षपमात्राणि परच्छिद्राणि पश्यति
आत्मनो विल्वमात्राणि पश्यन्नपि न पश्यति
११ उपकारोऽपि नीचानामपकाराय जायते
पयःपानं भुजंगानां केवलं विषवर्धनम्
१२ मृगमीनसज्जनानां, तृणजलसंतोषविहितवृत्तीनाम्
लुब्धकधीवरपिशुना, निष्कारणवैरिणो जगति
१३ विद्या विवादाय धनं मदाय, शक्तिः परेषां परिपीडनाय
खलस्य साधोर्विपरीतमेतत्, ज्ञानाय दानायच रक्षणाय
१४ जाड्यं ह्रीमति गण्यते व्रतरुचौ दंभः शुचौ कैतवम्
शूरे निर्घृणता मुनौ विमतिता दैन्यं प्रियालापिनि
तेजस्विन्यवलिप्तता मुखरता वक्तर्यशक्तिः स्थिरे
तत्को नाम गुणो भवेत्स गुणिनां यो दुर्जनैर्नांकितः
१५ एके सत्पुरुषाः परार्थघटकाः स्वार्थं परित्यज्य ये
सामान्यास्तु परार्थमुद्यमभृतः स्वार्थाविरोधेन ये
तेऽमी मानुषराक्षसाः परहितं स्वार्थाय निघ्नन्ति ये
ये निघ्नन्ति निरर्थकं परहितं ते के न जानीमहे

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

१६ कस्त्वं भद्र खेलेश्वरोऽहमिह किं घोरे वने स्थीयते
शार्दूलादिभिरेव हिंस्रपशुभिः खाद्योऽहमित्याशया
कस्मात्कष्टमिदं त्वया व्यवसितं मद्देहमांसाशिनः
प्रत्युत्पन्ननृमांसभक्षणधियः ते घ्नन्तु लोकानिति

१७ भिक्षो कन्था श्लथा ते नहि
शफरिवधे जाल, मभ्नासि मत्स्यान् ।
ते वै मद्योपदंशाः, पिबसि मधु,
समं वेश्यया, यासि वेश्याम् ? ॥
दत्वांघ्रिं मूर्ध्न्यरीणां, तव किमु
रिपवो, भित्तिभेत्तासि येषाम् ।
चोरोऽसि ? द्यूत हेतोः, त्वयि
सकलमिदं नास्ति नष्टे विचारः ॥

कोशः

सुकरं=सेहेलुं
नृणां=माणसोने
स्वीयं=पोतानुं
अनुष्ठानं=आचरण
एकरूपता=ऐक्य
निस्वनः=शब्दरहित
दुर्निवारं=निवारण करी न शकाय एवुं
भजति=पाळेछे
कौमारं=कुवारापणुं
रोचते=पसंत पडेछे
यदि=जोके
अवधीत्=मान्युं
उपकरणं=साधन
भूरि=घणा
कुत्रापि=जूज
पाषाणः=पथ्थर
परिपूरिता=भरपूर
वसुमती=पृथ्वी
करटः=कागडो
आरवः=शब्द
कूजितं=शब्द
संकुलं=व्याप्त थयेलुं
क्षित्राः=वेत्रण
अवलिप्तता=गर्विष्ठपणुं
मुखरता=वाचालपणुं
स्थिरः=ठावको
को नाम ?=कयो भला
घटकः=करवावाळो
उद्यमभृत्=उद्योगी
निघ्नन्ति=वगाडेछे
जानीमहे=अमे जाणियें छियें
भद्र=भाई
शार्दूलः=वाघ

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

पुनरुक्तं नभवति= बदलातुं नथी
घृष्टं=घसेलुं
चारुः=सुन्दर
स्वादु=मीठुं
इक्षुः=शेरडी
कांचनं=सोनुं
कान्तः=सुन्दर
विकृतिः=फरक
विजेतव्या=जीतवानी
तरणीयः=तरी जवानो
विपक्षः=शत्रु
रणभुवि=लढाईमां
सर्षपमात्रं=राईजेटलुं
मीनः=माछलो
विहित=करेलुं
लुब्धकः=पाराधी
धीवरः=मच्छीमार
पिशुनः=चुगलीखोर
हीमान्=शरमाळ
शुचिः=शुद्ध
कैतवं=धूर्तपणुं
निर्घृणता=निर्दयपणुं
विमतिता=मूर्खपणुं
प्रियालापी=मीठुं बोलनार
खाद्यः=खाई नांखवो
व्यवसितं=कर्युं
मांसाशी=मांस खावावाळो
घ्नन्तु=मारीनांखे
श्लथा=ढीली
शफरी=माछली
उपदंश=चटणी विगेरे
मधु=दारु
अंघ्रिः=पग
भेत्ता=फोडवावाळो
द्यूतहेतोः=जुगारनेवास्ते

पाठ २०

१ अलंकरोति हि जरा राजामात्यभिषग्यतीन्
विडंवयति पण्यस्त्री मल्लगायकसेवकान्
२ इयत्यामपि सामग्र्यां सुकृतं न कृतं त्वया
इतीव कुपितो दंतानन्तकः पातयत्ययम्
३ वदनं दशनविहीनं, वाचो न परिस्फुटा गता शक्तिः
अव्यक्तेन्द्रियशक्तिः, पुनरपि बाल्यं कृतं जरया
४ कृतान्तस्य दूती जरा कर्णमूले
समागत्य वक्तीति लोकाः शृणुध्वम्
परस्त्रीपरद्रव्यवांछां त्यजध्वम्
भजध्वं रमानाथपादारविन्दम्

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

वृषभाः ८. तिस्रो धेनवः ९. त्रीणि सरांसि १०. चत्वारो वेदाः ११. चतस्रः अबलाः १२. ब्रह्मणः चत्वारि मुखानि १३. पञ्च गजाः १४. पञ्च करिण्यः १५. पञ्च भूतानि १६. षट् ऋतवः १७. सप्त द्वीपाः १८. अष्टौ दिशः १९. नव रत्नानि २०. दश रथाः २१. एकादश रुद्राः २२. द्वादश आदित्याः २३. कश्यपस्य त्रयोदश भार्याः २४. चतुर्दश विद्याः २५. पञ्चदश तिथयः २६. षोडश ऋत्विजः २७. सप्तदश, अष्टादश, एकोनविंशतिर्वा ब्राह्मणा आह्वातव्याः २८. द्विगुणिता दश विंशतिः २९. दशभिः सङ्कलिताः पञ्च पञ्चदश ३०. नवभिराहताः षट्, चतुष्पञ्चाशत् भवन्ति ३१. विंशतेर्वियुता अष्टौ द्वादश ॥

पाठः १८.

एकविंशतिः २१. द्वाविंशतिः २२. त्रयोविंशतिः २३. चतुर्विंशतिः २४. षड्विंशतिः २६. अष्टाविंशतिः २८. नवविंशतिः —एकोनत्रिंशत् २९. त्रिंशत् ३०. द्वात्रिंशत् ३२. त्रयस्त्रिंशत् ३३. अष्टत्रिंशत् ३८. नवत्रिंशत्—एकोनचत्वारिंशत् ३९. चत्वारिंशत् ४०. द्विचत्वारिंशत्—द्वाचत्वारिंशत् ४२. त्रिचत्वारिंशत्

---

27. आह्वातव्यः = liable to be invited. 28. द्विगुणितः = multiplied by two. 29. सङ्कलितः = added with. 30. आहतः = multiplied. 31. वियुतः = minus from.

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

—त्रयश्चत्वारिंशत् ४३. अष्टाचत्वारिंशत्—अष्टचत्वारिंशत् ४८. द्विपञ्चाशत्-द्वापञ्चाशत् ५२. त्रिपञ्चाशत्-त्रयःपञ्चाशत् ५३. अष्टपञ्चाशत्—अष्टापञ्चाशत् ५८. नवपञ्चाशत्—एकोनषष्टिः ५९. द्विषष्टिः—द्वाषष्टिः ६२. त्रिषष्टिः—त्रयःषष्टिः ६३. अष्टषष्टिः—अष्टाषष्टिः ६८. द्विसप्ततिः—द्वासप्ततिः ७२. अशीतिः ८०. द्व्यशीतिः ८२. त्र्यशीतिः ८३. चतुरशीतिः ८४. षडशीतिः ८६. अष्टाशीतिः ८८. नवाशीतिः-एकोननवतिः ८९. द्विनवतिः—द्वानवतिः ९२. त्रिनवतिः—त्रयोनवतिः ९३. नवनवतिः—एकोनशतम् ९९ ।

पाठः १९.

शतम् 100. एकाधिकशतम्—एकोत्तरशतम्—एकशतम् 101. द्विशतम् 102. त्रिशतम् 103. दशशतम्—दशाधिकशतम्—दशोत्तरशतम् 110. द्वे शते—द्विशते 200. त्रीणि शतानि—त्रिशतानि 300. सहस्रम् 1000. द्वे सहस्रे 2000. त्रीणि सहस्राणि 3000. त्रिंशदधिकशतम् 130. नवनवत्यधिकशतम्—एकोनद्विशते 199. त्र्यशीत्यधिकत्रिशतानि 383. षण्णवत्यधिकसप्तशतानि 796. सप्तत्युत्तरसहस्रम् 1070. षट्षष्ट्युत्तरषट्शताधिकषट्सहस्राणि 6666. दश सहस्राणि—अयुतम् 10,000. ten thousands.

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

लक्षम्–नियुतम् 100,000. a lac. प्रयुतम् 1,000,000 one million. कोटिः 10,000,000, a crore—ten millions. अर्बुदः 100,000,000, one hundred millions. महार्बुदः–पद्मम्–अब्जम् 1,000,000,000, one thousand millions. खर्वः 10,000,000,000, ten thousand millions. निखर्वः 100,000,000,000, one hundred thousand millions. महापद्मम् 1,000,000,000,000, a billion. शङ्कुः—महाखर्वः 10,000,000,000,000, ten billions. शङ्खः—समुद्रः 100,000,000,000,000, a hundred billions. महाशङ्खः–अन्त्यः 1,000,000,000,000,000, a thousand billions. हाहा—मध्यम् 10,000,000,000,000,000, ten thousand billions. महाहाहा—परार्धम्, 100,000,000,000,000,000, one hundred thousand billions. धुनम् one million billions. महाधुनम् ten million billions. अक्षौहिणी: one hundred million billions. 1,000,000,000,000,000,000,000.

पाठः २०.

पादोनम् $\frac{3}{4}$. अर्धम् $\frac{1}{2}$. पादः—तुरीयो भागः $\frac{1}{4}$. अष्टमोऽशः $\frac{1}{8}$. कला–षोडशो भागः $\frac{1}{16}$. सपादः $1\frac{1}{4}$. सार्धः $1\frac{1}{2}$. पादोनौ द्वौ $1\frac{3}{4}$. सपादौ द्वौ $2\frac{1}{4}$. सार्धौ द्वौ $2\frac{1}{2}$. सार्धानि त्रीणि $3\frac{1}{2}$. पादोनानि

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

पञ्च $4\frac{4}{4}$. अष्टमांशाधिकाः सार्धसप्त $7\frac{8}{8}$. एकादशकलासहिताः अष्टौ $8\frac{11}{16}$. कलान्यूना द्वादश $11\frac{15}{16}$. प्रथमः 1st. द्वितीयः 2nd. तृतीयः 3rd. चतुर्थः 4th. पञ्चमः 5th. षष्ठः 6th. सप्तमः 7th. अष्टमः 8th. नवमः 9th. दशमः 10th. एकादशः 11th. द्वादशः 12th. विंशतितमः–विंशः 20th. त्रिंशत्तमः–त्रिंशः 30th. शततमः 100th. सहस्रतमः 1000th.

॥ ८ ॥ अथ जलवर्गः

VIII Water.

पाठः २१.

१. अब्धेर्जलं लवणम् २. उदधौ बृहत्य ऊर्मयो वर्तन्ते ३. पर्वतेभ्यो नद्य उत्पद्यन्ते ४. शरदि सरित्सु पुलिनानि उद्भवन्ति ५. उडुपेन नदीं तरन्ति जनाः ६. सांयात्रिको नावि उपविश्य द्वीपान्तरं गच्छति ७. वाष्पनौका जलवर्त्मना त्वरितं गच्छति ८. कैवर्ता जालानि जले प्रसार्य मत्स्यान् गृह्णन्ति ९. मीना जले प्लवन्ते १०. अर्णवस्य तलं निम्नं

4. पुलिनम् = மணல் மேடு. 5. उडुपम् = raft, a float, தோணி. 6. सांयात्रिकः = a sea merchant. 7, वाष्पनौका = a steamer. 8. कैवर्तः = a fisherman. जालम् = a net.

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

वर्तते ११. गाधोऽयं पल्वलः १२. जलस्थो नक्रो बलवान् भवति १३. तिमिर्बृहतो मत्स्यान् गिलति १४. तमपि तिमिङ्गिलो ग्रसते १५. तस्याप्यन्यो भक्षकोऽस्ति, तस्य तिमिङ्गिलगिल इति नाम १६. न बाहुभ्यां नदीं तरेत् १७. कलुषं जलं सस्यानां हितम् १८. स्वच्छं पानीयं पानाय हितम् १९. सरसि भेका रटन्ति २०. शंबूकाः कर्कटाश्च केदारे संचरन्ति ॥

पाठः २२.

१. पुष्करिण्यां शैवालमस्ति, तत् जलमाच्छादयति २. तटाके इन्दीवरं प्ररोहति ३. नद्याः पात्रं विशालमस्ति. ४. अस्मिन्ग्रामे बहवः कूपाः सन्ति ५. जलानां परस्परं सङ्घट्टनेन फेन उत्पद्यते ६. नदीनां पारगमनाय संक्रमा बध्यन्ते ७. आलवाले सिक्तं जलं पक्षिणः पिबन्ति ८. सारसा बिसं खादन्ति ९. कच्छपोऽङ्गानि कदाचित्संहरति १०. परिखा द्विपुरुषी वर्तते

---

12. नक्रः = a crocodile. 17. कलुषम् = muddy. 19. भेकः = a frog. 20. शम्बूकः = a snail. कर्कटः = a crab.

1. शैवालं = moss, நீர்ப்பாசி. 2. इन्दीवरम् = a blue lotus. 3. पात्रम् = bed of a river. 5. फेनः = a foam 6. संक्रमः = a bridge. 7. आलवालम् = a basin for water round of root of a tree, பாத்தி. 8. बिसम् = a root of lotus. 10. परिखा = a ditch, அகழ்.

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

११. कूपादुदकमुदञ्चयति बाला १२. शङ्खो देवस्य पूजायै उपयुज्यते १३. वाप्यां पङ्कोऽस्ति १४. कह्लारं रक्तमस्ति १५. कुमुदं सितम् १६. द्रोण्या मध्ये कूपकोऽस्ति १७. शुक्तिषु मुक्ताफलान्युद्भवन्ति १८. नद्यास्तीरे अश्वत्थवृक्षोऽस्ति १९. जलेऽवतीर्णानां पादान् जलूका गृह्णाति २०. गिरेर्निर्झरः पतति ॥

॥ ९ ॥ बन्धुवर्गः
IX Relations.

पाठः २३.

१. के के तव बान्धवाः ? २. अभिमन्योर्मातुलः श्रीकृष्णः ३. तस्य मातामहो वसुदेवः ४. अयं मम जामातुर्भ्राता ५. सः पितृष्वसुर्गृहं गच्छति ६. तस्य तिस्रो दुहितरः ७. मम भागिनेयस्य चत्वारः सूनवः ८. रामस्य पुत्र्यः कृष्णस्य स्नुषाः ९. ताः परस्परं यातरो भवन्ति १०. कन्यायाः

---

13. वापी = a big well. 14. कह्लारम् = a red water-lily. 15. कुमुदः = a white water-lily. 16. कूपकः = a mast of a vessel, பாய்மரம். 19. जलूका = a leech, அட்டை.

2. मातुलः = a mother's brother. 3. मातामहः = a mother's father. 5. पितृष्वसा = a father's sister. 6. दुहिता = a daughter. 7. भागिनेयः = a sister's son. 8. स्नुषा = a daughter-in-law. 9. याता = a husband's brother's wife.

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

शुल्कं न गृह्णीयात् ११. मम भार्या यमलौ प्रासूत १२. रामभद्रो मम यवीयान् भ्राता १३. श्रीनिवासो मम ज्येष्ठः १४. शिशुपालो युधिष्ठिरस्य मातृष्वसेयः १५. कौन्तेयाः श्रीकृष्णस्य पैतृष्वस्त्रीयाः १६. मम श्वशुरस्य श्वः षष्टयब्दपूर्तिर्भविता १७. सीता श्वश्रूं वन्दते १८. तव श्यालः कुत्र वर्तते १९. स चतस्रो जाया उदवहत् २०. ताः सर्वाः सपत्न्यः परस्परं भगिन्य इव स्नेहेन वर्तन्ते ॥

पाठः २४.

१. लक्ष्मणो जानक्या देवरः २. प्रातिवेश्येन सह स्नेह आवश्यकः ३. विधुरोऽन्यां पत्नीं परिणयेत् ४. विधवा अन्यं पतिं नोद्वहेत् ५. पञ्च दंपतयो भोजनाय आमन्त्रिताः ६. गर्भिण्याः स्त्रिया अष्टमोऽयं मासः; आगामिनि मासे सा

---

11. यमलौ = a pair, a twin. 14. मातृष्वसेयः = a son of mother's sister, मावशीचा ल्योंक. 15. पैतृष्वस्त्रीयः = a son of father's sister, अताचा ल्योंक. 16. श्वशुरः = father-in-law. 17. श्वश्रूः = mother-in-law. 18. श्यालः = a wife's brother. 19. जाया = a wife 20. सपत्नी = a woman whose husband has other wives, *i.e.*, fellow-wife, சக்களத்தி.

1. देवरः = a husband's brother. 2. प्रातिवेश्यः = a neighbour. 3. विधुरः = a widower. 5. दंपती = husband and wife. 6. गर्भिणी = pregnant woman.

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

प्रसुवीत ७. पुंश्चली निन्दन्ति जनाः ८. पतिव्रतां सर्वे स्तुवन्ति ९. नर्तकी भरतशास्त्रं सम्यक् जानाति १०. गायको वीणां वादयति ११. अस्या जरठाया अशीतिर्वर्षाणि १२. अर्जुनस्य नकुलः सापत्नभ्राता १३. तस्य भीमसेनः सगर्भ्यः १४. देवस्योत्सवे वेश्यानां नर्तनं भविष्यति १५. पितुः पिता पितामहः १६. पितुर्माता पितामही १७. मातुलस्य भार्या मातुलानी १८. पितुर्भ्राता पितृव्यः १९. पुत्रस्य पुत्रः पौत्रः २०. पुत्रस्य पुत्री पौत्री २१. दुहितुः पुत्रो दौहित्रः २२. दुहितुः पुत्री दौहित्री ॥

॥ १० ॥ अथ रोगादिवर्गः

X Diseases.

पाठः २५.

१. रोगः प्राणानपहरति २. व्याधिभिः शैरीरं कृशं जायते ३. खर्वः प्रांशौ वृक्षे स्थितं फलमपचेतुं न शक्नोति ४.

---

7. पुंश्चली = an unchaste woman. 8. पतिव्रता = a virtuous wife. 11. जरठा = an old woman. 12. सापत्न भ्राता = a step-brother. 13. सगर्भ्यः = a brother born by the same father and mother. 14. वेश्या = a harlot.

3. खर्वः = a dwarf.

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

अन्धो रूपं न पश्यति ५. बधिरः शब्दं न शृणोति ६. तुन्दिलस्त्वरितं गन्तुं न शक्नोति ७. खञ्जो गन्तुं न समर्थः ८. जलपानेन हिक्का शाम्यति ९. स उदरशूलेन क्लिश्यते १०. उन्मादश्चित्तं दूषयति ११. विरेचनेन कोष्ठं शुद्धं भवति १२. देहे रक्तं क्षीणं चेत् श्वयथुरुत्पद्यते १३. विषूची ग्रन्थिज्वरश्च दुश्चिकित्सौ रोगौ १४. अनामयं ऐश्वर्यादप्यावश्यकम् १५. समर्थो वैद्यो रोगस्य निदानं ज्ञात्वा अगदं ददाति १६. तेन औषधेन रोगस्य परिहारो भवति १७. व्याधितस्य चिकित्सा कर्तव्या १८. जरा रूपं हरति १९. पामनोऽङ्गानि कण्डूयति २०. ज्वरः अनेकविधः २१. तस्य केशेषु अकाले पलितं जातम् ॥

---

6. तुन्दिलः = a man having elevated navel. 7. खञ्जः = a lame. 8. हिक्का = hiccough, விக்கல். 10. उन्मादः = madness. 11. विरेचनम् = purging. कोष्ठः = bowels. 12. श्वयथुः = swelling. 13. विषूची = cholera. ग्रन्थिज्वरः = plague. 14. अनामयम् = health. 15. निदानम् = first cause. 19. पामनः = a person suffering from herpes, சொரியுள்ளவன்.

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

॥ ११ ॥ अथ वाणिज्यसामान्यवर्गः

XI General Commerce.

पाठः २६.

१. वणिक् वाणिज्येन धनमार्जयति २. शतेन रूप्यैः क्रीतानि वस्तूनि पञ्चविंशत्यधिकशतेन (१२५) विक्रीणाति वैश्यः ३. पदार्थानां आनयने पञ्च रूपिकाः व्ययो भवति ४. उर्वरिताः विंशती रूपिकास्तस्य आयः ५. एवं वाणिज्ये धनसम्पादनप्रकारः ६. केचन कुसीदेन धनमार्जयन्ति ७. यः ऋणं ददाति स उत्तमर्णः ८. यः ऋणं गृह्णाति स अधमर्णः ९. अधमर्णः स्वगृहीतस्य धनस्य, शतस्य एका रूपिकेति प्रकारेण मासिकीं वृद्धिं उत्तमर्णाय ददाति १०. इदानीं पञ्चविंशतिसहस्र (२५,०००) रूप्यमूल्यकाः पदार्थास्तस्य व्यापारे वर्तन्ते ११. ऋणतया तेन स्वीकृताः पदार्था नाणकानि च मिलित्वा दशसहस्राणि (१०,०००) भवन्ति १२. अस्यां विपण्यां अनेकविधा आपणा विद्यन्ते ॥

---

1. वणिक् = a merchant, वाणिज्यम् = traffic. 2. वस्तु = goods. 3. व्ययः = expense. 4. उर्वरितम् = remaining. 6. कुसीदम् = the proffession of usury. 7. ऋणम् = debt. उत्तमर्णः = creditor. 8. अधमर्णः = debtor. 9. शतस्यैका रूपिकेति प्रकारेण = at one per cent, मासिकी = monthly. 10. व्यापारः = business. 11. नाणकम् = a coin. 12. विपणिः = a market, आपणः = a shop.

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

पाठः २७

१. द्वादश पैका एका आणका २. षोडश आनका एका रूपिका ३. चतस्रः पैका एको दुड्डुः ४. षट् पैका एका अर्धाणका ५. क्वचित्पैकात्रयस्य पैसा इति नाम ६. एकस्य रूप्यस्य समानभारवती एका तोला ७. तोलात्रयमितं पलम् ८. अष्टौ पलानि एकः शेटकः [शेरः] ९. पञ्च शेरा एको वीसः १०. पञ्चपलमित एकः कुडवः ११. अष्टौ कुडवा एकः प्रस्थः १२. प्रस्थद्वयमित एक आढकः १३. धान्यानि, तैलादीनि द्रवद्रव्याणि च, प्रस्थादिभिर्मीयन्ते १४. तिन्त्रिण्यादयो मूर्ताः पदार्थाः तुलया तोल्यन्ते १५. कुडवादीनि मानपात्राणि काष्ठेन लोहेन वा क्रियन्ते १६. पलं सेरः वीसः एवमादीनि तोलनसाधनानि लोहखण्डैर्निर्मीयन्ते १७. तुलायाः

---

1. पैका = a pie, பை. 2. आणका-आनका-आनकः–अना = an anna, ஒரு அணா. 3. दुड्डुः = துட்டு. 5. पैसा = pice, பைசா. 6. तोला = tola, தோலா. 7. पलम् = பலம். 8. शेटकः-शेरः = seer, சேர். 9. वीसः = viss, வீசை. 10. कुडवः = azhakku, ஆழாக்கு. 11. प्रस्थः = padi, படி. 12. आढकः = marakkal, மரக்கால். 13. धान्यम् = a corn in general. द्रवद्रव्यम् = liquid matter. 14. मूर्तम् = solid, கெட்டியான. तुला = a scale, தராசு. 15. मानपात्राणि = measuring vessels, அளவுபாத்திரம். 16. तोलनसाधनानि = stones of weight. 17. धटा = a scale pan, தராசுத் தட்டு.

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

एकस्यां धटायां तोलनीयं शर्करादिकम्, अपरस्यां धटायां तोलनखण्डानि च श्रेष्ठी प्रक्षिप्य तोलयति १८. यदा द्वे अपि धटे समे भवतस्तदा तावत्परिमितः स पदार्थ इति ज्ञेयम् १९. केषुचिद्देशेषु धान्यान्यपि तोल्यन्ते २०. राजसेवामपेक्ष्यापि वाणिज्यमुत्तममिति केषां चिन्मतम् ॥

॥ १२ ॥ अथ धान्यादिवर्गः

XII Grains, etc.

पाठः २८.

१. अस्यां विपण्यां के के पदार्था लभ्यन्ते? व्रीहिः २. तण्डुलः ३. मुद्गः ४. माषः ५. चणकः ६. कुलुत्थः ७. बर्बरः ८. धान्याकम् ९. तिन्त्रिणी १०. मरिचम् ११. दीर्घमरीचिका १२. जीरकम् १३. सिद्धार्थः १४. सर्षपः १५. तिलः

श्रेष्ठी = a merchant. 20. राजसेवा = Royal service.

1 paddy, நெல். 2. rice, அரிசி. 3. green gram, பயரு. 4. black gram, உளுந்து. 5. Bengal gram, பச்சைக்கடலை. 6. horse gram, கொள்ளு. 7. beans, மொச்சை. 8. coriander, கொத்தமல்லி. 9. tamarind, புளி. 10. pepper, மிளகு. 11. chilly, மிளகாய். 12. cumin seed, சீரகம். 13. white mustard, வெள்ளைக் கடுகு. 14. mustard. 15. sesamum, எள்ளு.

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

॥ १४ ॥ अथ आभरणवर्गः
XIV Jewellery.

पाठः ३०.

१. एते आभरणापणा इव दृश्यन्ते २. आम् ३. इदानीं निष्कानां मूल्यं पञ्चदश रूपिकाः ४. अत्र सुवर्णस्य रूप्यस्य च खण्डा विक्रीयन्ते ५. अस्य हेम्नो वर्णा अष्टौ ६. द्वादशवर्णस्य हेम्नो जाम्बूनदम् इति नाम ७. एकतोलात्मकस्य जाम्बूनदस्य मूल्यं त्रयस्त्रिंशद्रूपिकाः ८. रत्नकरम्बितायाः अस्याः काञ्च्या अर्घः कियान्? ९. इमे अङ्गदे किङ्किणीजालसंवृते १०. रुचकौ महाराष्ट्रीणामाभरणम् ११. आन्ध्रयोषितः मञ्जीरं धारयन्ति १२. चोल्यः सौवर्णौ ताटङ्कौ धारयन्ति १३. पुत्राय

---

1. आभरणापणः = a jewel-shop. 2. आम् = yes. 3. निष्कः = sovereign. 5. हेम = gold, பொன். वर्णः = carat (purity of gold), தங்கத்தின் மாற்று, வண்ண. 7. जांबूनदम् = pure gold, தங்கம். 8. रत्नकरम्बितम् = fiitted with jems, கல்லிழைத்த, काञ्ची = a zone, ஒட்டியாணம், பட்டா. 9. अङ्गदम् = a bracelet worn on the upper arm, பாஜோ பந்து. किङ्किणी = a small jingling ball, சலங்கை, घुंघुर. जालम् = a cluster, கொத்து, घोस. 10. रुचकः = a golden necklace, காறை. सरी. 11. मञ्जीरम् = a bracelet worn on the foot, பாதசரம், पैजंगे. 12. ताटङ्कः–तालपत्रम् = earring worn by women, காதோலை, तोड. 13. कुण्डलम् =

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

पद्मरागकुण्डले, स्नुषायै वज्रखचिते तालपत्रे, कर्णमुकुरे च क्रेतव्यानि १४. इदमङ्गुलीयकं मम तर्जन्या योग्यं स्यात् १५. इयं वधूः सीमन्ते धृतया वालपाश्यया नितरां शोभते १६. बालः प्रकोष्ठे सुवर्णकटकं पादे रौप्यशृङ्खलां च धारयति १७. मुक्ताहारो ग्रीवामलङ्करोति १८. मुकुटं राज्ञां शिरोभूषणम् १९. नासालङ्कारे स्थूलानि सप्त मुक्ताफलानि ग्रथितानि २०. इदं सौवर्णं कङ्कणं प्रवालैः सुवर्णगुलिकाभिश्च ग्रथितम् २१. अस्यां निषद्यायां ताम्रपात्राणि पित्तलपात्राणि अयसां पात्राणि सीसपात्राणि त्रपुपात्राणि च विक्रीयन्ते २२. वज्रं गोमेदकः पुष्परागः मरकतं पद्मरागः इत्यादीनि रत्नानि ॥

---

ear-ring of men. वज्रखचितम् = fiitted with diamonds. कर्णमुकुरम् = சங்கிமுருகு, चन्द्रमुरु. 14. अंगुलीयकम् = ring. 15. वालपाश्या = an ornament worn by women on the forehead., நாகலணி, शिसफूल. 19. नासालङ्कारः nattu, mookkuthi, &c. 20. कङ्कणम् = bangle. प्रवालः = coral, பவழம். सुवर्णगुलिका = a small golden ball. 21. निषद्या = a shop. ताम्रम् = copper. पित्तलम् = brass. अयः = iron, steel. सीसम् = lead. त्रपु = tin. 22. गोमेदकः = yellow jem. पुष्परागः = topaz. मरकतम् = emerald. पद्मरागः = ruby.

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

॥ १५ ॥ अथ शाकवर्गः
XV Vegetables.

पाठः ३१.

१. सखे! परावृत्य पश्यात्र शाकापणान् २. अहो! स्त्रिय एवात्र शाकानि विक्रीणते ३. आणकस्य चत्वारि जम्बीरफलानि इति फलविक्रयणी कथयति ४. 'षट् ददासि किम्' इति तां पृच्छ ५. अस्मिन् कदलीस्तबके सार्धशतं शलाटवो वर्तन्ते ६. अस्मिन् भारे कियन्ति कदलीपत्राणि विद्यन्ते; अस्य मूल्यं च कियत्? ७. अस्मिन्सार्धे द्वे शते पत्राणि सन्ति; समग्रस्यास्य स्तोमस्य मूल्यं सपादरूपिका ८. तथाचेदर्धोऽल्प एव ९. किमर्थमियं कदल्याः पुष्पाणि नालानि च विक्रीणाति; एतैः किं करणीयम्? १०. एतान्यपि शाकायोपयुज्यन्ते ११. मधुरालोः वीसस्य मूल्यं द्वे आणके १२. गोलालोः मणस्य मूल्यं-अष्टमांशसहिते सार्धद्विरूपिके १३. इमानि उर्वारुकाणि कठोराणि १४. सुकुमाराणि भवेयुश्चेत् रुचिराणि स्युः १५. कर्कटी उर्वारुकप्रभेद एव

---

1. शाकापणः = vegetable market. 3. जंबीरफलम् = a lime fruit, எலுமிச்சம்பழம். 5. स्तबकः = bunch, தார், குலை. शलाटुः = unripe, காய். 6. भारः-स्तोमः = bundle, கட்டு. 9. नालम् = stalk, தண்டு. 11. मधुरालुः = sweet potato, சக்கரைவெள்ளிக் கிழங்கு, ராதாலு. 12. गोलालुः = potato. मणः = a maund. 13. उर्वारुकम् = cucumber, வெள்ளேரிக்காய், வாலுக. कठोरम् = full grown, முற்றின, 14. सुकुमारम् = young. இளசு. 15. कर्कटी = கக்கரிக்காய்.

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

१६. अलुः केवलं शाकाय भवतीति न; अपि तु अलुपत्राण्यपि भवन्ति १७. सूरणम् अर्शोरोगस्य भेषजं भवति १८. अलाबुः गृञ्जनं शिग्रुश्च निषिद्धानि शाकानि १९. कारवेल्लः तिक्तः २०. मण्टपशिम्बकः भूशिम्बकः गुच्छशिम्बकः इत्याद्यनेकविधः शिम्बकः २१. सतीनकः शिम्बकजातीयः २२. पटोली वृन्ताकं कूष्माण्डः महामधुफला पनसः एवमादीनि शाकान्यत्र लभ्यन्ते २३. मारिषा बिन्दुपत्रकं च पत्रशाकम् ॥

काङ्कटी. 16. अलुः = சேப்பங்கிழங்கு, अलूचें गड्डे. 17. सूरणम् = கருணைக்கிழங்கு. 18. अलाबुः = bottle gourd. சுரைக்காய். गृञ्जनम् = garlic, வெள்ளைப்பூண்டு. शिग्रुः = drum-stick, முருங்கைக்காய், शेवगा. 19. कारवेल्लः = bitter gourd, பாகைக்காய். 20. मण्डपशिम्बकः = shed beans, பந்தல வரை, घेवडीशेङ्गा. भूशिम्बकः = நில அவரை, हुरलेकायि. गुच्छशिम्बकः = cluster beans, கொத்தவரை, गोवर्धनशेङ्गा. 21. सतीनकः = pea, பட்டாணிக்கடலை, वाटाना. 22. पटोली = snake gourd, புடலங்காய், पडवळी. वृन्ताकम् = brinjal, கத்தரிக்காய். कूष्माण्डकः = white pumpkin, பூசணிக்காய், कोहळा. महामधुफला = red pumpkin, பாங்கிக்காய், भोंपला. 23. मारिषा = அரைக்கீரை, माट. बिन्दुपत्रम् = முளைக்கீரை, पोकळा.

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

॥ १६ ॥ अथ भोजनवर्गः

XVI Diet.

पाठः ३२.

१. पाकः सिद्धः किम्? २. सर्वः सज्जः; पश्य! निर्धूमो महानसः ३. एतस्मिन्फलके उपविश ४. सर्वेषां युष्माकं साग्राणि मोचापत्राणि आस्तृणामि ५. इतो द्रोणपात्राणि च स्थापयामि ६. भोः परिवेषक! शीघ्रं परिवेविड्ढि ७. एष परिवेवेष्मि ८. कीदृशः पाकस्त्वया कृतः? ९. पुरतः पत्रेषु परिविष्टानि पश्य १०. कदलीनालस्य दधिकोशम्भरी ११. उर्वारुकस्य दधिमिश्रा पक्वकोशम्भरी १२. नारिकेलस्य मर्दनम् १३. नाना-

---

1. पाकः = cooking, சமையல், சேபாக. सिद्धः–सज्जः = ready. 2. निर्धूमः = smokeless. महानसः = kitchen. 3. फलकः = a plank. 4. साग्रम् = with point, நுனியோடு கூடிய. मोचापत्रम् = plantain leaf. 5. द्रोणपात्रम् = a vessel of leaves, தொன்னை, डोणा. 6. परिवेषकः = one serving up food, பரிமாறுகிறவன். परिवेविड्ढि = serve up meals. 8. कीदृशः पाकः = what sort of preparation? 10. कदलीनालम् = வாழைத்தண்டு. दधिकोशम्भरी = தயிர்ப்பச்சடி. 11. पक्वकोशम्भरी = ராயத், रायत. 12. मर्दनम् = sauce, துகையல், चट्णी.

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

विधाः शाकाः १४. सूपश्च, धात्रीफलानां करमर्दानाम् आम्रशलाटूनां च लवणशाकश्च १५. भिण्डीनकखण्डयुता कथिला १६. कूष्माण्डखण्डसहितं दधितेमनम् १७. गोलालोर्भृष्टम् १८. कोशातक्या मुद्गदालीसहितः अम्लशाकः १९. इत्येवमाद्याः पदार्थाः परिविष्टाः ॥

पाठः ३३.

१. पश्य नव्यं घृतं स्रावयामि २. जिघ्र एतस्य गन्धम्; अयं क्रोशपर्यन्तं प्रसरति ३. चित्रान्नं दध्योदनं मुद्गान्नं केसरान्नं चेत्येवमादीन्यन्नानि ४. फेणिका पूरिका लड्डुका पोलिका

---

13. शाकः = curry, கறி, भाजी. 14. सूपः = பருப்பு, वरण. धात्रीफलम् = emblic myrobalan, நெல்லிக்காய், अवळा. करमर्दः = களாக்காய். लवणशाकः = pickles, ஊறுகாய், लोणच. 15. भिण्डीनकम् = வெண்டிக்காய், भेण्डया. कथिला = பருப்புக்குழம்பு, सांभार. 16. खण्डः = தான், फोडी. दधितेमनम् = மோர்க்குழம்பு, कढी. 17. भृष्टम् = roast, வருவல், उप्पेरी. 18. कोशातकी = பீர்க்கங்காய், दोडकी. अम्लशाकः = புளியிட்ட கறி, अम्बट भाजी.

1: नव्यं घृतम् = fresh ghee. 3. चित्रान्नम् = புளியோதரை, चिंचभात. दध्योदनम् = தயிர்சாதம். मुद्गान्नम् = பொங்கல். केसरान्नम् = கேசரீபாத். 4. फेणिका = பேணி, पूरिका = பூரி.

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

शष्कुली अपूपः आनन्दगुलिका चेत्येवमादीनि भक्ष्याणि संयावपायसं च परिवेक्ष्यन्ते ५. गोधूमचूर्णैः पोलिका क्रियते ६. सा मध्ये पूरणेन पूर्यते ७. इयमायसफलकस्योपरि पच्यते ८. माषचूर्णैः पर्पटाः क्रियन्ते ९. पूरिका ऋजीषे घृतेन पच्यते १०. केचित्तां क्वथिते क्षीरे क्लेदयन्ति ११. अपरे तु तां षाडवे क्लेदयन्ति १२. रसाला फेणिकाया उपसेचनं भवति; दध्योदनस्य तु लवणशाक उपसेचनम् १३. अन्ने मनुष्याणां शक्तिरवस्थिता १४. सम्यगुपविश्य भुङ्क्ष्व १५. यत्तुभ्यं रोचते तत्स्वीकुरु; यन्न रोचते तत्त्यज १६. किं त्वं दधि अपेक्षसे? उत तक्रम्? १७. भोजनानन्तरं सकृदेवाहं ताम्बूलं चर्वामि

शष्कुली = முறுக்கு, चक्कली. अपूपः = அப்பம், भाकर–घारगा. आनन्दगुलिका = சுகியன், शुक्कुण्डा. भक्ष्यम् = a cake, பணியாரம். पक्वान्न. संयावपायसम् = சேமாயபாயஸம், शेवांयाची खीर. 5. गोधूमचूर्णम् = கோதும்பை மாவு. 7. आयसफलकम् = தோசைக்கல், तवा. 8. माषचूर्णम् = உளுத்தமாவு. पर्पटः = அப்பளம், पापड. 9. ऋजीषम् = a pan for frying cakes in oil., etc., எண்ணெய்வாணெய், तेलतवा. 10. क्वथितम् = boiled. क्लेदयन्ति = they make wet, ஊரப்போடுகிறார்கள். 11. षाडवः = தேன்பாகு, राव. 12. रसाला = ஸ்ரீகண்டம், श्रीखण्ड. उपसेचनम् = auxiliary edibles used with the chief food such as pickles, &c., ஊறுகாய் முதலிய தொட்டுக்கொள்ளுகிற பதார்த்தம். 16. तक्रम् = butter milk, மோர்.

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

१८. अहं खदिरसारं ताम्बूलेन सह भक्षयामि १९. केचन सदा ताम्बूलं चर्वन्ति; तन्मह्यं न रोचते २०. केचन धूमपत्रमपि सेवन्ते; तत्तु सुतरां न युक्तम् २१. न वयं मांसभुजः, अपि तु शाकाहाराः ॥

॥ १७ ॥ अद्रिवर्गः

XVII Mountains.

पाठः ३४.

१. अयमद्रिः नितरामुन्नतोऽस्ति २. अस्मिन्ननेका गुहा वर्तन्ते ३. अस्य अनेकानि महोन्नतानि शिखराणि वर्तन्ते ४. शिलामयोऽयं शैलः; केचन पर्वता मृन्मया अपि वर्तन्ते ५. खनिषु सुवर्णादयो धातवो लभ्यन्ते ६. उपत्यकासु महान्ति काननानि विद्यंते ७. गिरौ कचित्कचित्स्थले कृषिः क्रियते ८. अनेकै-

---

18. खदिरसारः = catechu, காசிக்கட்டி, cat. 19. चर्वन्ति = they chew, மெல்லுகிறார்கள். 20. धूमपत्रम् = tobacco. 21. मांसभुक् = flesh eater, மாமிசம் சாப்பிடுகிறவன். शाकाहारः = vegetarian.

4. शिलामयः = full of stones. मृन्मयः = full of earth. 5. खनिः = a mine. 6. उपत्यका = a land near the foot of a mountain, காழ்வரை.

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

वृक्षैर्निविडस्य प्रदेशस्य वनमिति नाम ९. केचन पादपाः शतपादोन्नताः सन्ति १०. तेषां बुध्नाः पञ्चव्यामपरिणाहा वर्तन्ते ११. तरून् लता आरोहन्ति १२. केचन वृक्षा इन्धनायैवोपयुज्यन्ते १३. सारभूताः केचन गृहनिर्माणायोपयुज्यन्ते १४. वटवृक्षः पृथिव्याश्छत्रमिव शोभते १५. अस्य शाखाभ्यः शिफा लम्बन्ते १६. केषां चिद्वृक्षाणां निर्यासः सुगन्धिर्वर्तते १७. अस्मिन्नुद्याने मल्लिका मालती जातिः केतकी वकुलः करवीरः कुरवकः मन्दारः चम्पकः शेवन्तिका पुन्नागः इत्यादीनि पुष्पाणि सन्ति १८. नारिकेलवृक्षे प्रथमं, कुहली ततस्तस्यां पुष्पाणि, तेभ्यः फलानि च जायन्ते १९. एकैकस्यां कुहल्यां पञ्चाशतोऽप्यधिकानि फलानि भवन्ति २०. कदाचित्

---

8. निविडः = dense full. 10. बुध्नः = trunk, root of a tree. पञ्चव्यामपरिणाहः = five *vyama* broad. व्यामः = length of four cubits, நான்கு முழம் கொண்ட அளவு, பாகம், வ்யாம. 12. इन्धनम् = fire-wood. 13. सारभूतः = strong, வைரம் 14. वटवृक्षः = a banian tree. 15. शाखा = branch of a tree. शिफा = spikenard descending from banian, &c., trees, ஆலமரம் முதலியவற்றின் விழுது, பாரம்வி. 16. निर्यासः = gum, चीक. 17. मल्लिका = jasmine, மல்லிகை, मोगरा. मालती - great flowered jasmine, குடமல்லிக்கை, वदमोगरा. जातिः = ஜாதிப்பூ, जाई. केतकी = தாழை, केवडा. वकुलः = மகிழம்பூ. करवीरः = அரளிப்பூ, कण्हेरीचे फूल. कुरवकः = மருதாணி, कोहांटा. चम्पकः = ஜம்பகப்பூ, चांप्याच फूल. शेवन्तिका = ஜவந்திப்பூ. पुन्नागः = புன்னைப்பூ. 18. कुहली = co-co-pod, பாளை.

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

नारिकेलवृक्षे पञ्चषाः स्तवका भवन्ति २१. नारिकेलं शुष्कं चेत्फलं खर्परं विहाय तिष्ठति; तस्य नारिकेलबुद्बुद इति नाम २२. कदल्याः शलाटुः फलं पुष्पं त्वक् नालं चेत्येतानि सर्वाण्यपि मनुष्याणामुपयुक्तानि २३. खर्जूरस्य फलं मधुरम् २४. जम्बूफलं वानराणां प्रियम् २५. कपित्थफलानि गजानां प्रीतिकराणि ॥

पाठः ३५.

१. पनसवृक्षे कदाचित् शताधिकान्यपि फलान्युद्भवन्ति २. उदुम्बरफलानामन्तः कृमयो वर्तन्ते ३. बदरीवृक्षः कण्टकैर्निबिडः ४. वेतसस्य फलानि अम्लानि ५. निम्बस्य त्वक् पत्राणि च तिक्तानि; फलानि किञ्चिन्मधुराणि ६. दाडिमफलस्य अन्तः रत्नानीव रक्तानि बीजानि सन्ति ७. द्राक्षाया लता मण्टपे प्रसरति ८. कुरवकस्य पत्राणि मृदित्वा बालिका हस्ततले पादतले च लिम्पन्ति; तेन तानि रक्तवर्णानि भवन्ति

---

21. खर्परः = கொட்டாங்கச்சி. नारिकेलबुद्बुदम् = copra, தேங்காய்க் கொப்பரை, बुद्बुदा. 23. खर्जूरः = date fruit, பேரிச்சம்பழம். 24. जम्बूफलम् = rose apple, நாகைப்பழம், 25. कपित्थः = wood apple, விளாம்பழம்.

2. उदुम्बरः = a fig tree. 3. बदरी = jujube, இலந்தை. 4. वेतसः = the ratan, பிரம்பு. 5. निम्बः = the margosa tree, வேப்பமரம். तिक्तम् = bitter, கசப்பு. 6. दाडिमः = pomegranate, மாதுளை, दाडिम. बीजम् = seed.

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

९. धुत्तूरस्य बीजं विषम् १०. बब्बूलवृक्ष आमूलाग्रं कण्टकैर्व्याप्तः ११. बहुबीजः मधुफला अनानस इत्येषां फलानि मधुराणि १२. एरण्डबीजेभ्यस्तैलमुत्पद्यते, तत् वातघ्नं विरेचकं च १३. दमनकः दूर्वा बिल्वं तुलसी च देवस्य पूजार्हाणि पत्राणि १४. वातामः पौष्टिकः; गोडुम्बाबीजं च तथाविधम् ॥

॥ १८ ॥ अथ मृगादिवर्गः

XVIII Quadrupeds etc.

पाठः ३६.

१. सर्वेषां मृगाणां शरीरेभ्यो गजस्य शरीरं स्थूलतममस्ति २. तथापि स अल्पकायात्सिंहाद्बिभेति ३. अस्य चत्वारः पादा एको हस्तश्च वर्तन्ते ४. तस्य करोऽस्मदीयः कर इव

---

9. धुत्तूरः = a thorn apple, ஊமத்தை. 10. बब्बूलः = acacia, கருவைமரம், बाभली. कण्टकः = thorn, முள். 11. बहुबीजः = gova, கொய்யாப்பழம், पेरु. मधुफला = melon, கர்ப்பூசனி, खर्बूज. अनानसः = pine apple, அன்னாசிப் பழம். 12. एरण्डबीजम् = caster seed, கொட்டைமுத்து. 13. दमनकः = தவனம்-மருக்கொழுந்து, दवणा. 14. वातामः = almond, வாதாங்கொட்டை, बदाम. गोडुंबा = cashew, முந்திரி, काजू.

3. हस्तः-करः-शुण्डा = trunk of an elephant, தும்பிக்கை, हत्तीची सोंड.

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

नास्ति ; विलक्षणो वर्तते, इति हेतोः हस्ती करी इति स कथ्यते ५. तत्करस्य शुण्डा इति नाम ; तया स अधः पतितामेकां पैकामप्यादद्यात् ६. स तटाकस्थं जलं स्वशुण्डामध्यस्थे बिले प्रथमं गृह्णाति ; ततस्तत्पिबति ७. अतः स द्विप इति कथ्यते ८. स बृहतो वृक्षानप्यधः पातयेत् ९. हस्तिपोऽङ्कुशेन तं प्रहरति १०. लोहशृङ्खलाभिरालाने स बध्यते ११. अयं वृक्षाणां शाखा दर्भं तण्डुलं चात्ति १२. तुरगो वेगेन धावति १३. तस्य प्रतिपादम् एकैक एव शफः १४. मनुष्यवत्तस्य मुखे ऊर्ध्वमधश्च दन्ता वर्तन्ते १५. तस्य वाजी हयः घोटकः इत्यादीनि नामानि १६. स पुरत आगतं दन्तैर्दशेत् ; पृष्ठतो गतं लत्तया प्रहरेत् १७. हयस्य पृष्ठे पर्याणं, मुखे खलीनं च स्थाप्यते १८. रासभोऽश्वजातीयः ; स रजकस्य वस्त्रभारं वहति ॥

---

7. द्विपः = drinking in two methods, *i.e.*, an elephant. 9. हस्तिपः = an elephant keeper. अंकुशः = a hook used to drive an elephant. 10. आलानम् = the post to which an elephant is tied. 11. दर्भः = sacrificial grass. 12. तुरगः = a horse. 13. शफः = a hoof, குளம்பு, குளம்பு, குளம்பு

Digitization by eGangotri-South Center

पाठः ३७.

१. सिंहः गोमायुः वृकः व्याघ्रः इत्येवमाद्याः पञ्चनखाः, मांसभुजश्च २. व्याघ्री एकदा अनेकान् शावकान् सूते; तेषु केचनैव जीवन्ति; अन्ये म्रियन्ते ३. व्याघ्राणां चर्म चित्रवर्णमस्ति; अत एव तेषां चित्रकाय इति नाम ४. ते वृक्षानारोढुं न शक्नुवन्ति ५. ऋक्षाणां देहो दीर्घैः रोमभिर्व्याप्तः ६. पश्यात्रैकः श्वा वर्तते; स गृहाद्बहिरेव स्थातुं योग्यः ७. स स्वामिनो गृहं चोरेभ्यो रक्षति; ८. स अन्नदातरि स्निह्यति ९. रथ्यायां गच्छतोऽपरिचितान्दृष्ट्वा स भषेत् १०. शुनां पुच्छं स्वभावतो वक्रम् ११. मर्कटा वने वसन्ति; अत एव तेषां वनमृग इति नाम १२. गौः पशुजातौ श्रेष्ठा; अस्या उपकारो मनुष्याणामधिकः १३. अस्याश्चत्वारः पादाः; एकैकस्य पादस्य द्वौ खुरौ १४. तस्या गले सास्ना लम्बते १५. अस्या द्वे चक्षुषी द्वे शृङ्गे द्वौ कर्णौ च सन्ति १६. अस्याः पृष्ठतः लाङ्गूलमस्ति १७. पुच्छस्याग्रे केशानां गुच्छो वर्तते १८. अस्या देहे मृदूनि रोमाणि सन्ति १९. इयं शीतान्नितरां बिभेति २०. वत्सो मातुः क्षीरं पिबति ॥

---

1. गोमायुः = jackal. वृकः = a wolf. व्याघ्रः = a tiger. पञ्चनखः = having five nails. 2. व्याघ्री = tigress. शावकः = cub, குட்டி. 3. चर्म = skin. 5. ऋक्षः = a bear, கரடி. 6. श्वा = a dog. 9. भष् = to bark. 10. पुच्छम् = a tail. 14. सास्ना = the dewlap, கழகம்பளம். 15. शृङ्गम् = horn. 16. लाङ्गूलम् = a tail. 17. गुच्छः = a cluster. 19. शीतम् = cold, குளிர். 20. वत्सः = a calf.

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

पाठः ३८.

१. गोपो गोः पश्चात्पादौ रज्ज्वा बद्ध्वा तां क्षीरं दोग्धि २. इयं सुखेनं दुह्यते ३. धेनुः शुष्काणि तृणान्यत्ति; तथापि मधुरं पयो ददाति ४. पिण्याकं कार्पासबीजानि चास्याः प्रीत्यावहानि ५. अस्याः सौरभेय्या ऊधो घटवत्स्थूलं वर्तते ६. इयं आढकमितं क्षीरं दोग्धिं ७. गोमयं परिशुद्धमिति भारतीया मन्यन्ते ८. गोजातौ यः पुमान्स वृषभः ९. गोरिवास्य सर्वाण्यङ्गानि सन्ति १०. अयं पृष्ठेन गोणीं वहति ११. कर्षका एनं लाङ्गले बद्ध्वा कर्षन्ति १२. रथे शकटे चायं युज्यते १३. महिष्याः साक्षा नास्ति १४. सा कुरूपा; सा घनं क्षीरं घटमितं दोग्धि १५. महिषो भारशकटेषु युज्यते १६. तेषां शृङ्गाणि व्याम-परिमितानि, विकृतानि च १७. तेषां पङ्कलोठने प्रीतिरधिका १८. अजा स्वल्पं क्षीरं ददाति १९. हरिणो निरपराधो मृगः २०. उष्ट्रस्य सर्वमपि शरीरं वक्रम् ॥

---

1. रज्जुः = a string. 2. दुह् = to milk. 3. धेनुः = a milk-cow. 4. पिण्याकम् = oil-cake. कार्पासबीजम् = cotton seed. 5. सौरभेयी = a cow. ऊधः = an udder., ಮಡಿ, କାଂସ. 7. गोमयम् = cow-dung. 8. वृषभः = a bull. 10. गोणी = gunni. 11. लाङ्गलम् = a plough, கலப்பை. 12. शकटः = a cart, గాడి. 13. महिषी = she-buffalo. 14. कुरूपा = ugly. 15. महिषः = he-buffalo. 18 अजा = a sheep. 19. हरिणः = a deer. 20 उष्ट्रः = a camel.

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

पाठः ३९.

१. गरुडः पक्षिणां राजा २. पाठिताः शुका मनुष्या इव वदन्ति ३. कोकिलो वसन्ते वल्गु कूजति ४. काकः श्रोतॄणां कर्णकठोरं रटति ५. हंसस्य गरुतः श्वेताः ६. पक्षिणां द्वौ पक्षौ स्तः ७. शिखी बर्हान् वितत्य नृत्यति ८. भारद्वाजः काकस्य शिरसि कुट्टयति ९. घूकः पिङ्गलो वा यस्मिन्गृहे नीडं बध्नाति तद्गृहं शून्यं भवति १०. शकुन्ता नीडेष्वण्डानि निदधति ११. गृध्रा अजशिशुमप्युदुह्य डयन्ते १२. श्येनोऽण्डजेषु महान् १३. गृहगोधिका भावि शुभाशुभं जनानां सूचयति १४. कृकलासस्य मुखं सर्पस्येव वर्तते १५. प्रतिसूर्यकः सूर्यं दृष्ट्वा शिरश्चलयति १६. सर्पाणां पादा न सन्ति; ते उरसैव गच्छन्ति १७. तेषां दंष्ट्रासु विषं वर्तते; तैर्दष्टाः प्राणिनो म्रियन्ते १८. केषां चिदुरगा-

---

3. कोकिलः = a cuckoo. 4. रट = to cry. 7. शिखी = a peacock. 8. भारद्वाजः = a lark. 9. घूकः = a big owl; கோட்டான். पिङ्गलः = a small owl, ஆந்தை, पिङ्गलापक्षी. 10. अण्डम् = an egg. 11. गृध्रः = a vulture. 12. श्येनः = a hawk. अण्डजः = a bird. 13. गृहगोधिका–पल्ली = lizard. 14. कृकलासः = a chameleon, ஆணை, सरड. 15. प्रतिसूर्यकः ஓணான். 16. उरः = the breast.

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

णां फणा वर्तते १९. डुण्डुभानां विषं नास्ति २०. वृश्चिकानां पुच्छे विषम् २१. शतपद्या मुखे एकः कण्टको वर्तते; तेन सा जनान् विद्ध्यति २२. व्यालग्राही अहीन् निगृह्णाति ॥

पाठः ४०.

१. कुक्कुटा अवकरे पतितांस्तण्डुलकणानुञ्छन्ति २. अलयः पुष्पे स्थितं मधु पिबन्ति ३. खद्योता रात्रौ नक्षत्राणीव प्रकाशन्ते ४. कपोतो धान्यान्युञ्छति ५. वर्षासु कीटा उत्पद्यन्ते ६. मक्षिका दिवा बाधन्ते ७. मशका मत्कुणाश्च रात्रौ बाधन्ते ८. चिक्रोडः फलान्यत्ति; तस्य वृक्षमर्कट इति नामान्तरम् ९. नकुलः सर्पाणां सहजः शत्रुः १०. वम्रयः पुस्तकानि खादन्ति

18- फणा = a hood. 19. डुण्डुभः = a water snake. 20. वृश्चिकः = a scorpion. 21. शतपदी = a centipede, பூரான். गोम. 22. व्यालग्राही = a snake catcher.

1. कुक्कुटः = a cock. 3. खद्योतः = a fire-fly. 4. कपोतः = a pigeon. 5. कीटः = a worm. 6. मक्षिका = a fly. 7. मशकः = a masquito. मत्कुणः = a bug. 8. चिक्रोडः = squirrel, அணிப்பிள்ளை. 9. नकुलः = a mongoose. सहजः = natural. 10. वम्रिः = a white-ant.

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

७ उपकर्तुं यथा खल्पः समर्थो न तथा महान्
प्रायः कूपस्तृषां हन्ति सततं न तु वारिधिः
८ नास्ति विद्यासमं चक्षुः नास्ति सत्यसमं तपः
नास्ति रागसमं दुःखं नास्ति त्यागसमं सुखम्
९ लाभस्तेषां जयस्तेषां कुतस्तेषां पराजयः
येषां हृदिस्थो भगवान् मंगलायतनं हरिः
१० रामो राजमणिः सदा विजयते रामं रमेशं भजे
रामेणाभिहता निशाचरचमू रामाय तस्मै नमः
रामान्नास्ति परायणं परतरं रामस्य दासोऽस्म्यहम्
रामे चित्तलयः सदा भवतु मे भो राम मामुद्धर

कोशः

कृतघ्नः=करेला उपकारने भुलीजवावाळो
दिवाकरः=सूर्य
जनिता=जन्म आपनार
उपनेता=उपनयन करनार
वरयते=पसंत करे छे
आवहा=आपवावाळी
ब्रूमः=बोलियें
स्वमातरि गरदायां सत्यां=पोतानी मा जेहेर आपवा लागे त्यारे
अभिसंधत्ते=जोडे छे
द्विः=बे वखते
गरीयसी=वधारे मोटी
हृदिस्थः=हैय्यामां रहेवावाळो
आयतनं=स्थान
अभिहता=मारी नांखी
चमूः=सेना
परायणं=उत्तम प्राप्तव्यस्थान एवुं
लयः=नाश
मणिः=रत्न

पाठ १४

१ उद्यमेन हि सिद्ध्यन्ति कार्याणि न मनोरथैः
नहि सिंहस्य सुप्तस्य प्रविशन्ति मुखे गजाः

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.

Digitization by eGangotri-South Center

२ उद्यमः साहसं धैर्यं बुद्धिः शक्तिः पराक्रमः
षडेते यत्र वर्तन्ते तत्र दैवं सहायकृत्
३ आलस्यं हि मनुष्याणां शरीरस्थो महारिपुः
नास्त्युद्यमसमो बन्धुः कुर्वाणो नावसीदति
४ अलसस्य कुतो विद्या अविद्यस्य कुतो धनम्
अधनस्य कुतो मित्रममित्रस्य कुतः सुखम्
५ विहाय पौरुषं यो हि दैवमेवावलंबते
प्रासादसिंहवत्तस्य मूर्ध्नि तिष्ठन्ति वायसाः
६ यथा ह्येकेन चक्रेण न रथस्य गतिर्भवेत्
एवं पुरुषकारेण विना दैवं न सिध्यति
७ योजनानां सहस्रन्तु शनैर्गच्छेत्पिपीलिका
अगच्छन् वैनतेयोपि पदमेकं न गच्छति
८ उद्योगिनं पुरुषसिंहमुपैति लक्ष्मी-
दैवेन देयमिति कापुरुषा वदन्ति
दैवं निहत्य कुरु पौरुषमात्मशक्त्या
यत्ने कृते यदि न सिध्यति कोत्र दोषः

---

९ गुणाः कुर्वन्ति दूतत्वं दूरेऽपि वसतां सतां
केतकीगन्धमाघ्राय स्वयं गच्छन्ति षट्पदाः
१० गुणवज्जनसंसर्गाद्याति स्वल्पोऽपि गौरवम्
पुष्पमालानुषंगेण सूत्रं शिरसि धार्यते
११ गुणाः सर्वत्र पूज्यन्ते पितृवंशो निरर्थकः
वासुदेवं नमस्यन्ति वसुदेवं न वै जनाः
१२ यदि सन्ति गुणाः पुंसां विकसन्त्येव ते स्वयम्
नहि कस्तूरिकामोदः शपथेन निवार्यते

CC-0. In Public Domain. Cuddalore Collection. TN.